

**Veilig werken met
gewasbeschermingsmiddelen**

Licht op groen

Werknemers kunnen in aanraking komen met gewasbeschermingsmiddelen. Bij werk in behandelde gewassen of door het betreden van een ruimte waar eerder met gewasbeschermingsmiddelen is gewerkt. Tijdens het oogsten van gewassen, gewasinspecties, het verpakken, sorteren en bundelen. Hoe lukt het ons, veilig werken in behandelde gewassen? Oftewel: hoe krijgen we het licht op groen?

tekst Coen Graven en Albert van der Burg

Gewasbeschermingsmiddelen dragen in belangrijke mate bij aan een constante kwaliteit en voldoende productie van groenten, fruit en sierteeltgewassen door boeren en tuinders. Want deze middelen beschermen planten of plantaardige producten tegen insecten, schimmels en andere schadelijke organismen. Ook kunnen ze de groei beïnvloeden, ongewenste planten of delen daarvan vernietigen en ongewenste groei van planten voorkomen of beperken. Een ander aspect van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is dat het zwaar handwerk, zoals het wieden van onkruid, overbodig maakt.

Binnen de hedendaagse glastuinbouw wordt ook sterk ingezet op het weerbaar maken van de plant tegen ziekten en het gebruik van biologische bestrijding. Hierbij maakt men gebruik van de natuurlijke vijanden van schadelijke insecten.

Risico's voor de gezondheid

Onzorgvuldig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen of het onvoldoende opvolgen van de aanbevelingen op het etiket kan een risico vormen voor de gezondheid van werknemers die na het spuiten weer in de kas gaan werken. Deze risico's zijn afhankelijk van het type middel dat is gebruikt en van de aard en duur van de werkzaamheden. Gezondheidseffecten »

Gewasbeschermingsmiddelen kunnen via de huid, de longen en via eten en drinken (geen schone handen) het lichaam binnenkomen

Veilig zwanger

Een 28-jarige vrouw is 15 weken zwanger. Zij heeft vragen over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen binnen het bedrijf waar zij werkt, een gerberakwekerij. Met dat doel bezoekt de vrouw het preventiesprekuur van de bedrijfsarts.

Binnen het bedrijf zijn acht vaste medewerkers in dienst. Als productiemedewerker verricht de dame in kwestie de volgende taken: gerbera's plukken (90%) en gewaswerkzaamheden, zoals onkruid weghalen (10%). Ze werkt gemiddeld 35,5 uur per week.

De bedrijfsarts vraagt Stigas om een werkplekonderzoek uit te voeren. Hieruit komt naar voren dat de werkgever nog niet eerder te maken heeft gehad met vragen rondom zwangerschap. De werkgever begrijpt de vragen en wil graag handvatten hebben voor zwangerschap en werk en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Vanuit het werkplekonderzoek wordt na inventarisatie van de aanwezige middelen advies gegeven over de omgang met gewasbeschermingsmiddelen.

die we bij te hoge dosering in proefdieren vinden zijn bijvoorbeeld effecten op de lever of nieren, tumoren en onvruchtbaarheid, maar ook irritaties en allergieën. Wanneer er risico's zijn voor de mens kunnen deze effecten niet worden uitgesloten, maar dat wil niet zeggen dat ze ook daadwerkelijk optreden. Gewasbeschermingsmiddelen kunnen via de huid, de longen en via eten en drinken (geen schone handen) het lichaam binnenkomen. Gevaarsymbolen op de etiketten van de gewasbeschermingsmiddelen vormen een eerste, zij het beperkte, aanduiding van het mogelijke gevaar. De waarschuwingzinnen (H- en P-zinnen) geven gedetailleerde informatie over de bijzondere gevaren van het gebruik van het middel. Deze waarschuwingzinnen kunnen ook aanvullende informatie geven over de mogelijke schadelijke effecten op langere termijn.

Toetsing op werkzaamheid en veiligheid

Voordat een gewasbeschermingsmiddel verkocht en gebruikt mag worden, wordt het getoetst op werkzaamheid en veiligheid voor mens en milieu. Het Ctgb (College voor de Toelating van Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden) voert deze toetsing uit. Bij deze toelatingsbeoordeling van een gewasbeschermingsmiddel bekijkt het college ook of een middel geen directe of indirecte schadelijke uitwerking heeft op de gezondheid van mensen die in de gewassen werken. Aanwijzingen voor het veilige gebruik van een middel voor werknemers die werken in behandelde gewassen staan op het etiket van het middel of in het veiligheidsinformatieblad.

Gebruik van handschoenen

De belangrijkste manier waarop werknemers die werken met gewasbeschermingsmiddelen zich kunnen beschermen, is door handschoenen te dragen. Voor het werken in behandelde gewassen worden poedervrije vinyl of nitril (hypoallergene) handschoenen aanbevolen die voldoen aan de NEN-EN-ISO-374 en een CE-markering hebben. Of handschoenen nodig zijn om veilig te werken in behandelde gewassen staat vermeld op het etiket van het gebruikte middel. Daar staat echter niet bij hoe lang werken met handschoenen nodig is. Meestal houdt men een algemene periode van twee weken aan. Onlangs heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu een methodiek ontwikkeld waarmee die periode preciezer is aan te geven. Het RIVM beveelt aan om de berekening toe te voegen aan de in Europa gangbare methode voor het bepalen van de werknemersblootstelling. Dit zou vermelding van die periode mogelijk maken op het etiket van in Nederland toegelaten gewasbeschermingsmiddelen.

PBM

Risico's minimaliseren

Ook de arbocatalogus Re-entry geeft praktische aanwijzingen om gezondheidsrisico's voor werknemers in behandelde gewassen of ruimten te minimaliseren. De toelatingsbeoordeling gaat ervan uit dat geen gewaswerkzaamheden worden uitgevoerd in nog nat/vochtig gewas. Dit is dan ook niet toegestaan. Andere algemene aanwijzingen om de blootstelling zo minimaal mogelijk te houden: houd de huid bedekt; draag waar mogelijk altijd een lange broek, lange mouwen en handschoenen; trek dagelijks schone werkkleding aan en was de handen met water en zeep direct na het werk en voorafgaand aan elke pauze of ieder toiletbezoek.

Daarbij is het belangrijk om de instructies over minimale blootstelling van werknemers in het gewas zorgvuldig te communiceren. De Arbeidsomstandighedenwet schrijft voor dat de werkgever een risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) opstelt. Daartoe onderzoekt hij de gezondheidsrisico's en stelt geschikte maatregelen vast ter voorkoming van gezondheidsschade. Het uitvoeren van deze maatregelen vraagt om organisatie, voorbereiding, opleiding en instructie van werkgevers en medewerkers. Zo is blootstelling bijvoorbeeld te verminderen door spuiten na werktijd of in het weekend. En opleiding en instructie zorgen voor meer bewustwording, zowel van de risico's van gewasbeschermingsmiddelen als van het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen.

Bronaanpak

In 2004 en 2013 heeft de Nederlandse overheid de ambitie uitgesproken om mens, dier en milieu te beschermen tegen de risico's van gewasbeschermingsmiddelen. Zij deed dit in de eerste en tweede nota duurzame gewasbescherming. In deze nota's concludeert de overheid dat er blijvende aandacht nodig is voor een veilige werkwijze bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Dit geldt met name voor de betreding van een met gewasbeschermingsmiddel behandeld gewas en voor voorlichting aan werknemers. Want gezond en veilig werken begint met een aanpak bij de bron. Dit betekent concreet: opslag en gebruik van niet-toegelaten middelen uitbannen en meer gebruikmaken van minder schadelijke middelen of methoden. Ook de ontwikkeling van weerbare teeltsystemen die zorgen voor minder aantasting door ziekten, plagen en onkruiden, draagt bij aan de doelstelling. Want

Houd de huid bedekt;
draag waar mogelijk
altijd een lange broek,
lange mouwen en
handschoenen

daardoor is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen minder vaak nodig.

In de nota uit 2013 is geconcludeerd dat het nodig is om de methoden van risico-evaluatie te verbeteren. Onder andere door meer aandacht te vragen voor blootstellingsberekeningen aan gewasbeschermingsmiddelen, risico's voor jeugdigen en het toepassen van meerdere middelen tegelijkertijd en vlak na elkaar. Om dit te bereiken moet er meer aandacht uitgaan naar arbeidsveiligheid in de huidige licentie cursussen (inclusief de kennisbijeenkomsten). Dit geldt voornamelijk voor de onderdelen waar het gaat om betreding in behandelde gewassen of ruimten en de risico's voor jeugdigen. Tot slot is voorlichting nodig aan werkgevers over de correcte uitvoering van een risico-inventarisatie en -evaluatie en bevorderen van juist gebruik in de praktijk. Betere voorlichting over veiligheidsaspecten van gewasbescherming aan werkgevers en werknemers die in het gewas werken, is een goed begin.

PMO

De sociale partners zoals Glastuinbouw Nederland (en andere werkgeversorganisaties), FNV Agrarisch Groen en CNV Vakmensen geven binnen het bestuur van Stigas vorm aan veilig, gezond en duurzaam werken. Op dit moment is snel toegankelijke informatie het doel. Die moet in één oogopslag duidelijk maken welke beschermingsmaatregelen nodig zijn tijdens gebruik, herbetreding en re-entry. Hierdoor is het voor werknemers en werkgevers makkelijker om veilige arbeidsomstandigheden te creëren. Het streven is om de arbocatalogi en de daarin geadviseerde werkwijze en aanbevelingen onder de aandacht te brengen van werkgevers en werknemers die gebruikmaken van gewasbeschermingsmiddelen. Daarbij geldt het advies om medewerkers die worden blootgesteld aan gewasbeschermingsmiddelen periodiek op longfunctie en eventuele long- en huidklachten te controleren tijdens het Preventief Medisch Onderzoek (PMO).

Samenvattend

Samenvattend kunnen we stellen dat veilig werken in met gewasbeschermingsmiddelen behandelde gewassen een verantwoordelijkheid is van werkgever en werknemer. Die begint met een adequate RI&E waarin de risico's en geschikte maatregelen zijn vastgelegd. Nauwkeurige vastlegging van welke middelen er gebruikt zijn en welke voorzorgsmaatregelen en persoonlijke beschermingsmiddelen nodig zijn voor veilige betreding is daarbij essentieel. Voor die PBM geldt de aanbeveling om minimaal twee weken poedervrije vinyl of nitril (hypoallergene) handschoenen met CE-markering te gebruiken die voldoen aan de NEN-EN-ISO-374 en. Arbocatalogi bevatten praktische aanbevelingen om blootstelling te minimaliseren. In de tweede nota duurzame gewasbescherming 'Gezonde groei, duurzame oogst' komt als conclusie naar voren dat brancheorganisaties, preventiediensten en de rijksoverheid aan de lat staan om de RI&E te verbeteren, beheersmaatregelen af te spreken en voorlichting te geven over risico's aan werkgevers en werknemers. «

Coen Graven is foodsafety scientist bij RIVM. **Albert van der Burg** is branchespecialist glastuinbouw/veiligheidskundige.